

MOTIVACE A UČENÍ

Přístupy vycházející z asocianismu

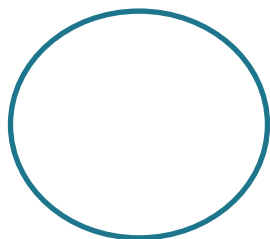
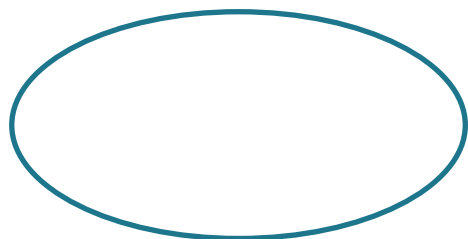
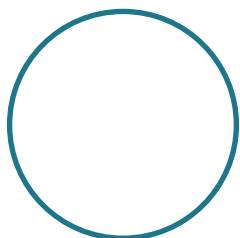
PODMIŇOVÁNÍ – UŽITEČNÁ VĚDA

CO VŠECHNO „UMÍ“ KLASICKÉ PODMIŇOVÁNÍ?
JAK VELKÝ DOPAD MÁ NA NAŠE FUNGOVÁNÍ?

KLASICKÉ PODMIŇOVÁNÍ – ZJIŠTĚNÍ

Generalizace, diskriminace a „experimentální neuróza“

KLASICKÉ PODMIŇOVÁNÍ STRACHU

- Watson & Raynor – malý Albert

KLASICKÉ PODMIŇOVÁNÍ STRACHU

- „senzibilizace“ (senzitivace) stresového systému v dětství

KLASICKÉ PODMIŇOVÁNÍ – APLIKACE

- **Vyhasínání** – když nenásleduje očekávaný stav
- **Protipodmiňování** – spojení naučeného chování s nepodminěným podnětem opačné valence – základ techniky **systematické desenzibilizace (Wolpe)**

ZDRAVOTNÍ DOPADY

KLASICKÉ PODMIŇOVÁNÍ – PRINCIPY

- **Interoceptivní podmiňování**

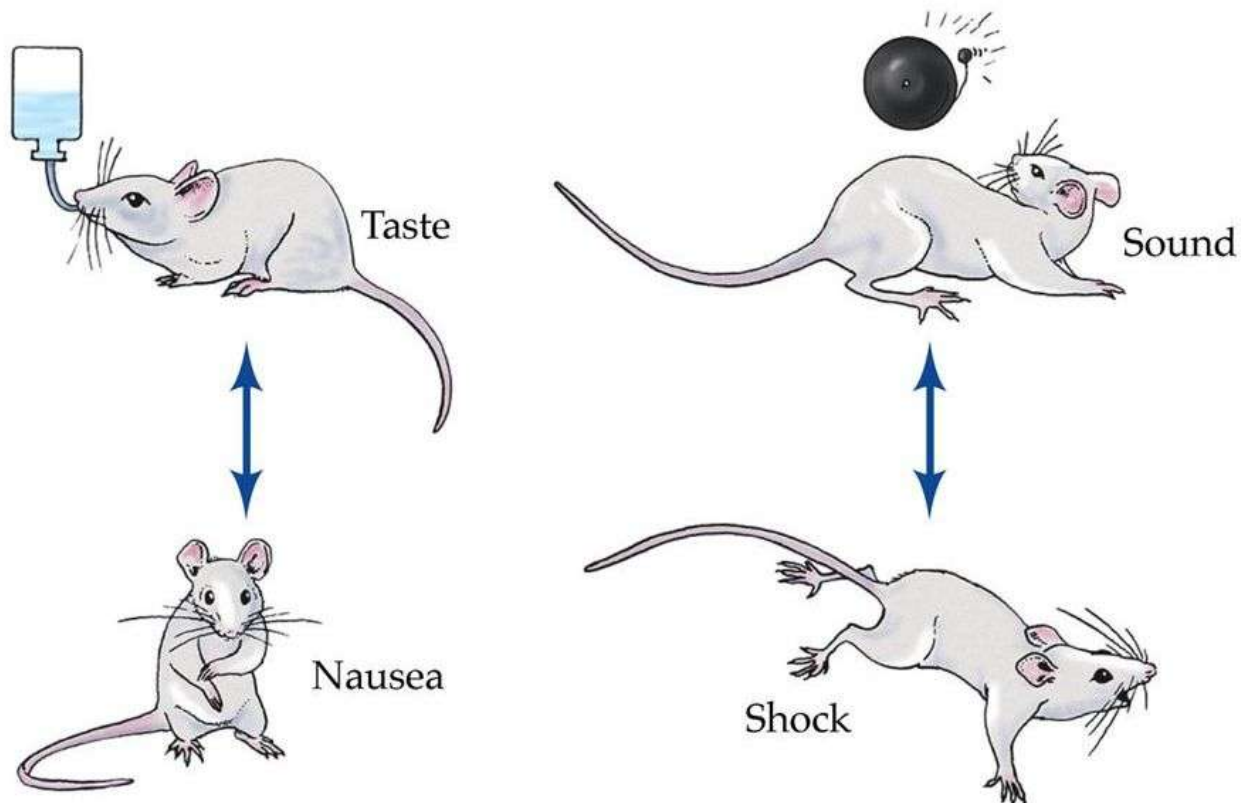

JSOU MOŽNÁ JAKÁKOLI SPOJENÍ?
JAKÉ JSOU LIMITUJÍCÍ FAKTORY?

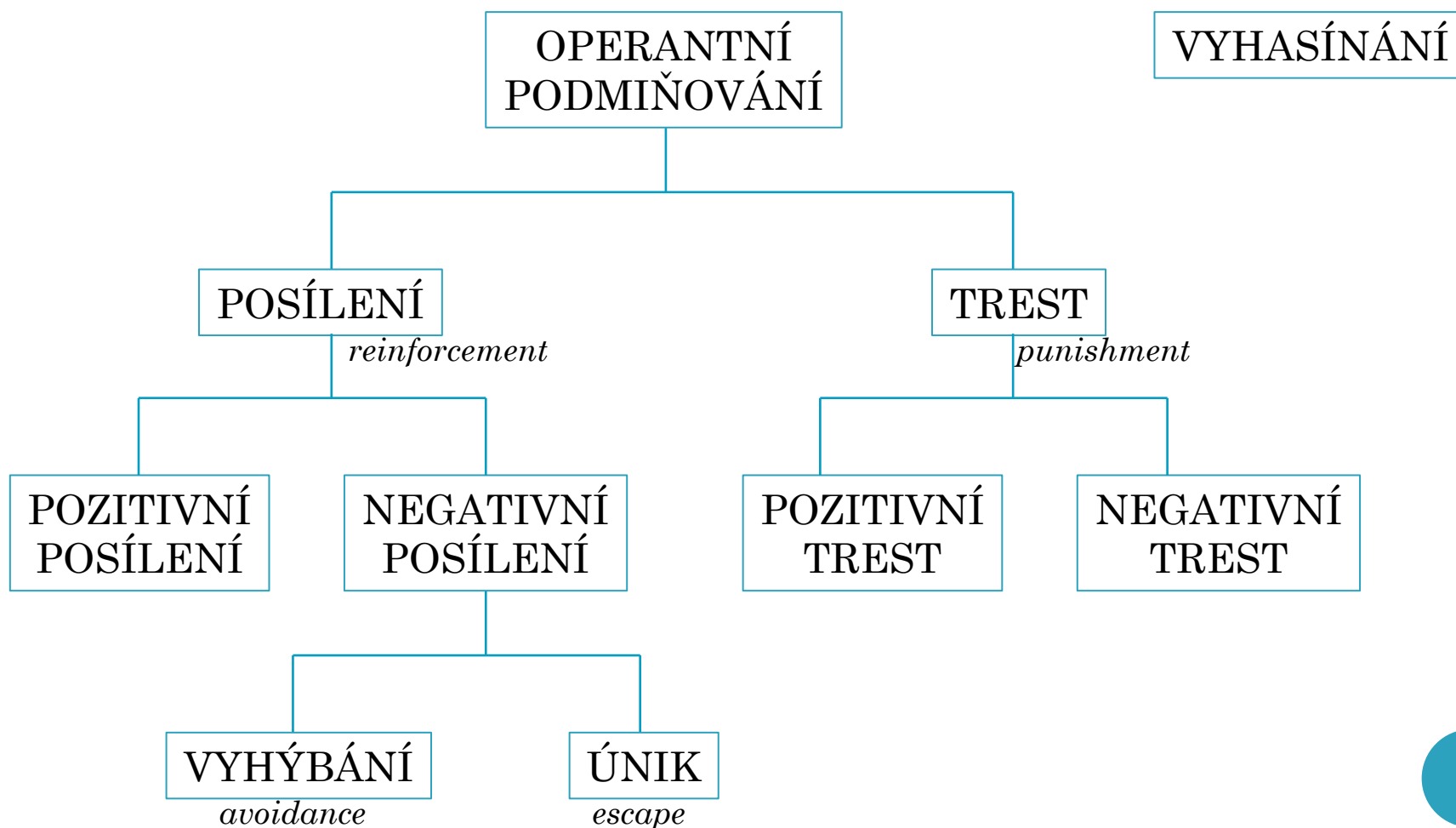

KLASICKÉ PODMIŇOVÁNÍ – PRINCIPY

- Připravené a „protipřipavené“ asociace a učení s dlouhým odstupem (učení chuťové averze)

INSTRUMENTÁLNÍ/OPERANTNÍ PODMIŇOVÁNÍ

INSTRUMENTÁLNÍ/OPERANTNÍ PODMIŇOVÁNÍ

- **Sekundární posílení a „kuponová ekonomika“**

JSOU ÚSKALÍ VNĚJŠÍCH ODMĚN A TRESTŮ?

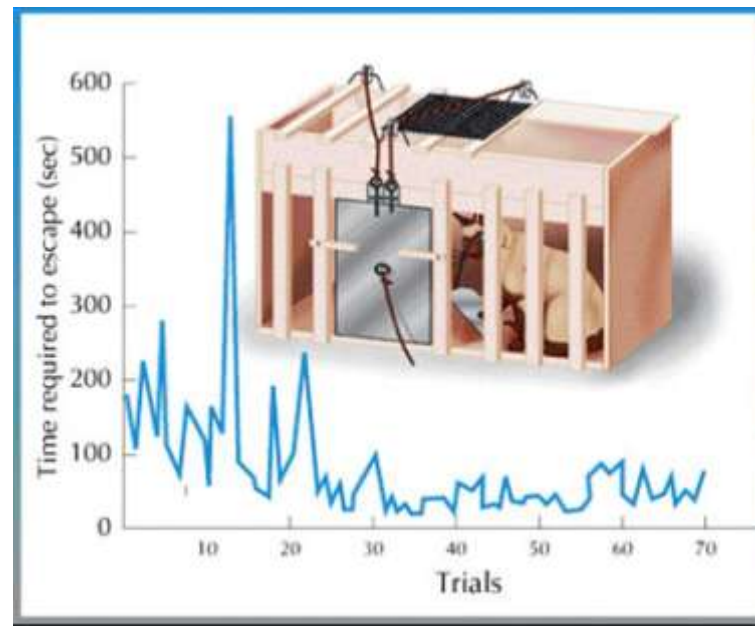
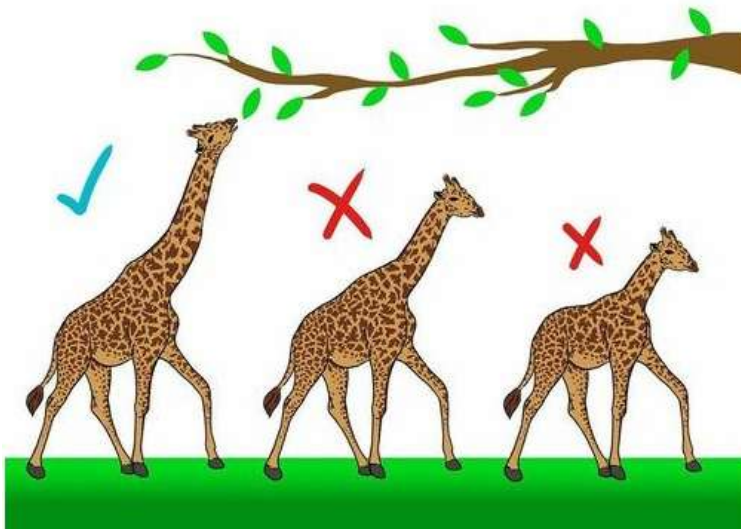
**Vyšší intenzita, ne však trvání
(obzvláště u velkých odměn).**

**MOTIVAČNÍ TEORIE ZALOŽENÉ NA
ASOCIANISTICKÝCH PRINCIPECH
ZVYK JAKO JEDNOTKA CHOVÁNÍ**

CO MÁ THORNDIKE SPOLEČNÉHO S DARWINEM?

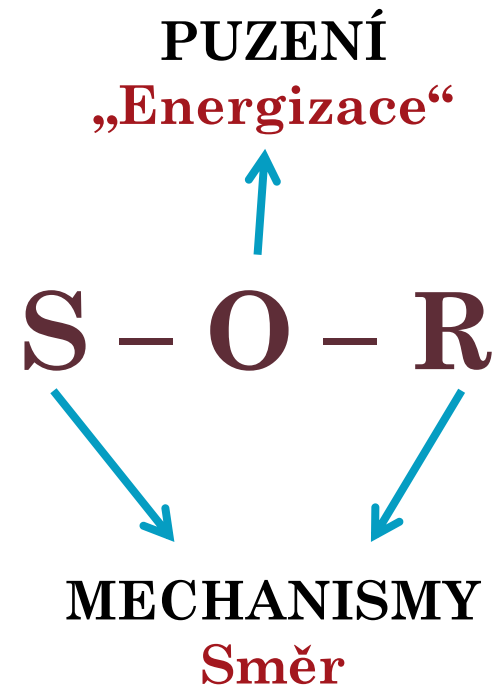
POJEM PUD/PUZENÍ (*DRIVE*)

(1918)

Robert S. Woodworth

EDWARDE, TO ZVÍŘE
MUSÍ MÍT NEJDŘÍV
HLAD!

TEORIE REDUKCE PUDU – PŮVODNÍ

Clark L. Hull

SOUHLASÍM S
ROBERTEM, BEZ HLADU
TO NEPŮJDE!

$$B = D \times H$$

CHOVÁNÍ

PUD
Pouze
energie

ZVYK
Pouze
směr

TEORIE REDUKCE PUDU – PŮVODNÍ

Clark L. Hull

VĚŘÍM V MATEMATIKU A
NESNÁŠÍM MENTALISTICKÉ
BLÁBOLY. VŠE JE NUTNO
OPERACIONALIZOVAT!!!

$$B = D \times H$$

CHOVÁNÍ
Např. rychlost

PUD
Deprivace

ZVYK
Počet
opakování

PUDOVÁ TEORIE – ZÁKLAD

- Vztah **deprivace** a intenzity reakce (→ puzení)

Elektrická mřížka

Columbijské obstrukční zařízení

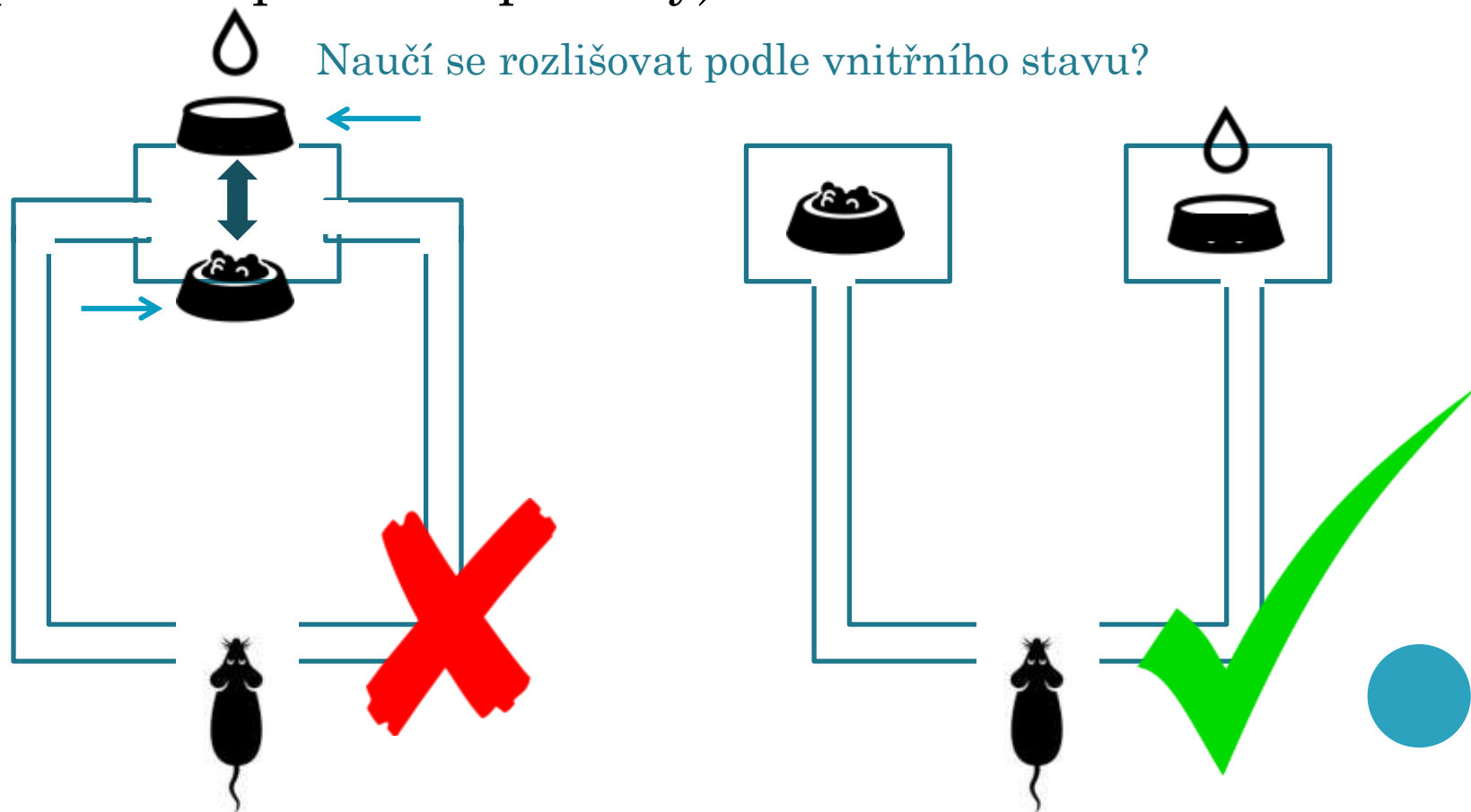
PUDOVÁ TEORIE – POSTULÁTY A DŮKAZY

- Pud vzniká z určitých popsatečných stavů organismu.
- Tendence k chování je závislá na pudových podmínkách (*drive stimuli*).
- Pud aktivizuje/energizuje chování.
- Chování je násobkem intenzity pudu a zvyku, které jsou vzájemně nezávislé.
- Redukce pudu má posilující efekt (→posílení spojení S–R je závislé na redukci pudu).
- Pud je jednotný pro všechny typy chování.

PUDOVÁ TEORIE – POSTULÁTY A DŮKAZY

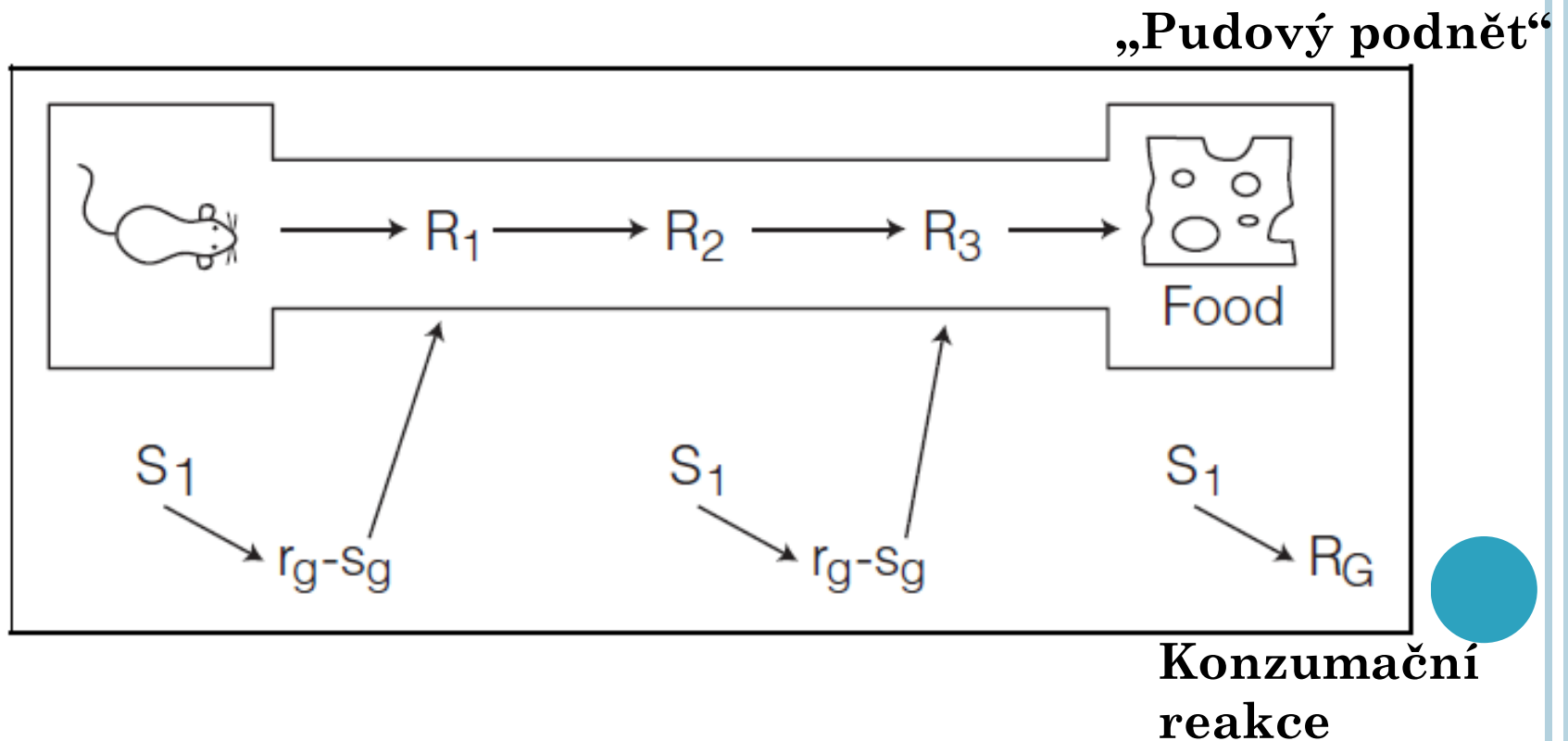
- Hypotéza důležitosti pudových podnětů (= vnitřního prožitku specifické potřeby)

JAK SE ŘETĚZÍ MOTIVOVANÉ CHOVÁNÍ – RYZE MECHANISTICKÁ KONCEPCE

$r_g - S_g$

„částečná anticipační (předbíhající) cílová
reakce“ (*fractional anticipatory goal response*)

PUDOVÁ TEORIE – POSTULÁTY A DŮKAZY

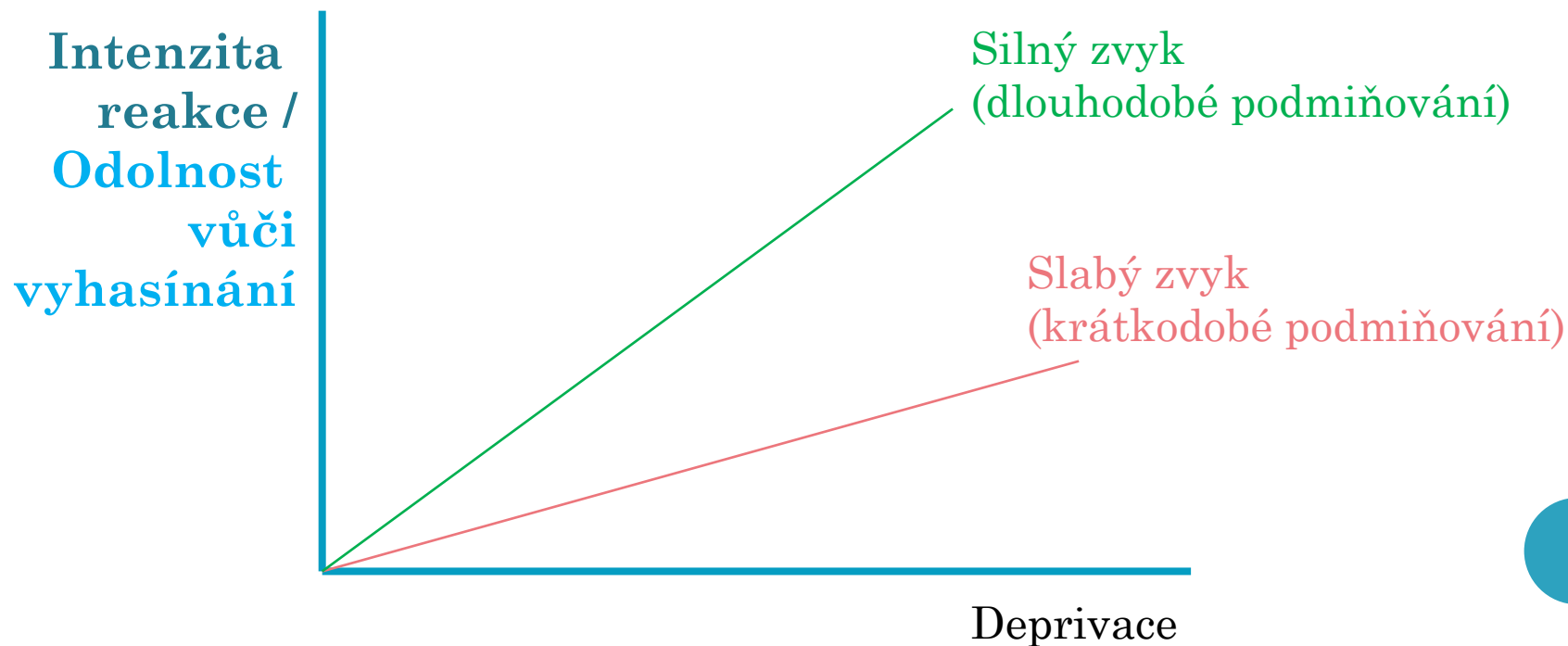
- Pud vzniká z určitých popsatečných stavů organismu.
- Tendence k chování je závislá na pudových podmínkách (*drive stimuli*).
- Pud aktivizuje/energizuje chování. **Vždy?**
- Chování je násobkem intenzity pudu a zvyku, které jsou vzájemně nezávislé.
- Redukce pudu má posilňující efekt (→posílení spojení S–R je závislé na redukci pudu).
- Pud je jednotný pro všechny typy chování.

PUDOVÁ TEORIE – POSTULÁTY A DŮKAZY

- Chování je násobkem intenzity pudu a zvyku

PUDOVÁ TEORIE – POSTULÁTY A DŮKAZY

- Pud vzniká z určitých popsitelných stavů organismu.
- Tendence k chování je závislá na pudových podnětech (*drive stimuli*).
- Pud aktivizuje/energizuje chování.
- Chování je násobkem intenzity pudu a zvyku, které jsou vzájemně nezávislé.
- Redukce pudu má posilňující efekt (→posílení spojení S–R je závislé na redukci pudu). **Vždy?**
- Pud je jednotný pro všechny typy chování.

PUDOVÁ TEORIE – POSTULÁTY A DŮKAZY

- Hypotéza obecné povahy pudu – dispoziční úzkost jako „obecný pud“ (Taylorové Škála manifestní úzkosti, MAS)

Snadný úkol

$$B_1 = D \times H_1$$

Nesprávná reakce

$$B_n = D \times H_n$$

Náročný úkol

$$B_2 = D \times H_2$$

$$H_1 > H_n > H_2$$

Alternativní vysvětlení...?

PROBLÉMY S PUDEM

Revize teorie redukce pudu

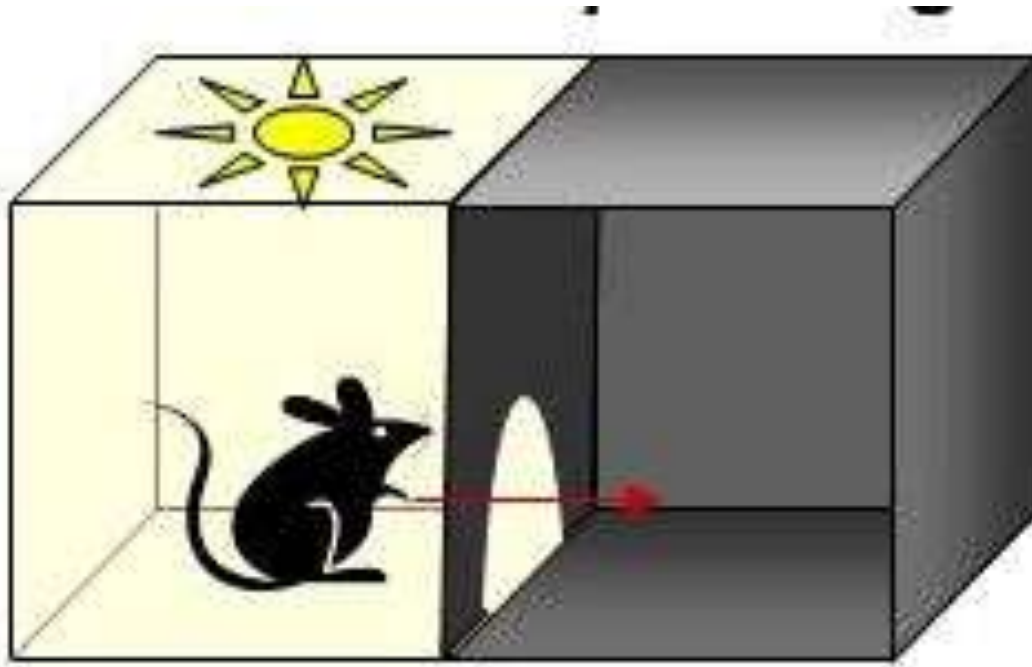

MODIFIKACE PUDOVÉ TEORIE:
„SEKUNDÁRNÍ“ (NAUČENÉ) PUDY

NAUČENÝ (SEKUNDÁRNÍ) PUD

Miller, Mowrer – sekundární pud **strachu / úzkosti**
Učení **vyhýbavé reakci***

Je to
skutečně
strachem...?

*Nepotvrdilo se u pozitivního posílení, pouze u negativního.

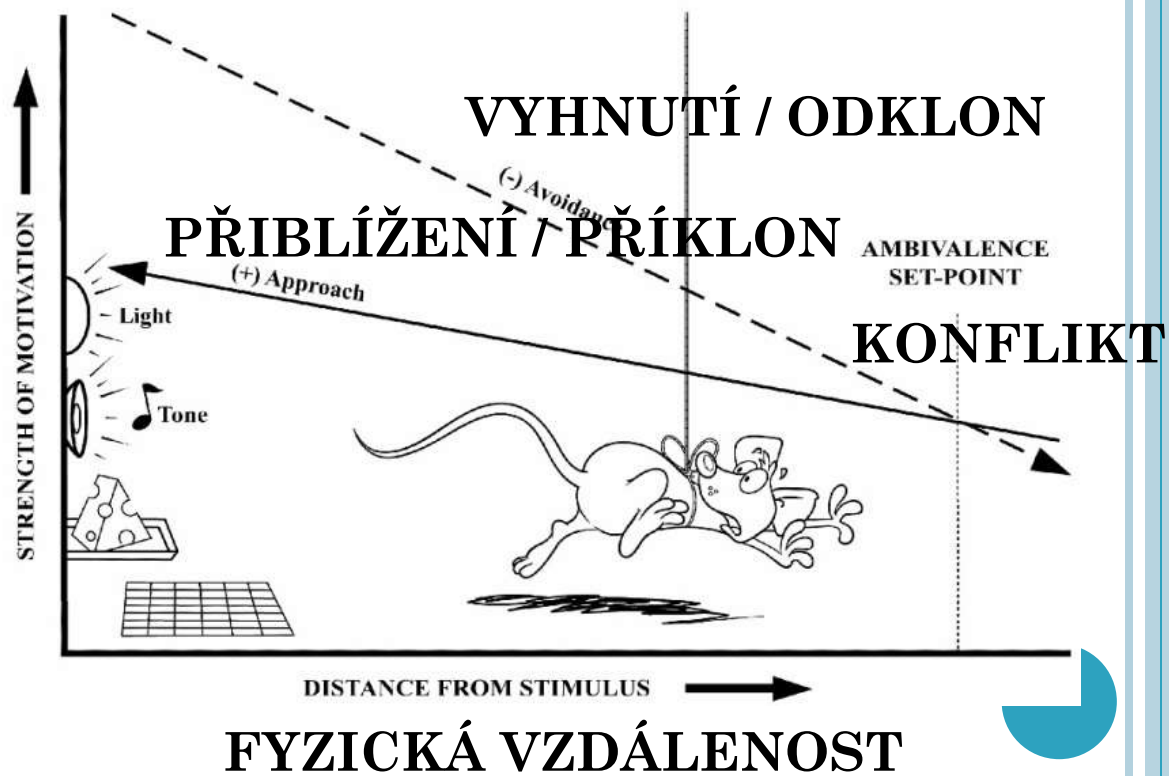
CO KDYŽ JE SIGNALIZOVANÝ AVERZIVNÍ I
PŘITAŽLIVÝ PODNĚT NAJEDNOU?

CO S AMBIVALENCÍ...?

Neal E. Miller – model konfliktu

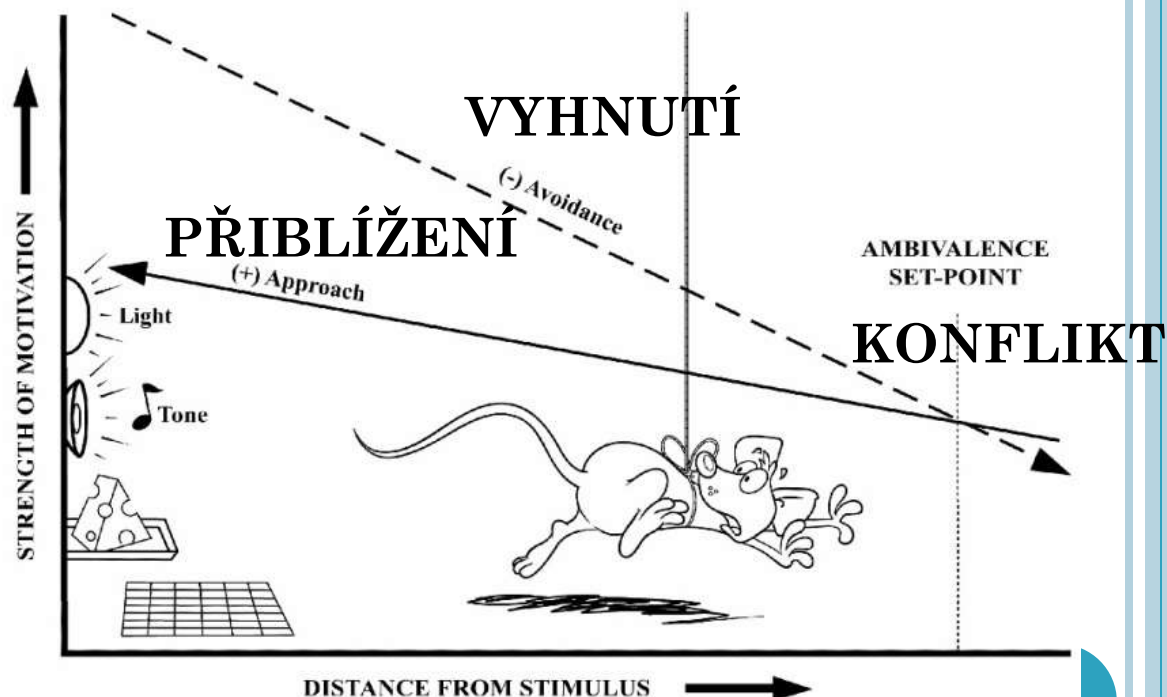
PROČ MÁ VYHÝBÁNÍ STRMĚJŠÍ GRADIENT?

CO S AMBIVALENCÍ...?

Neal E. Miller – model konfliktu

NEJENOM FYZICKÁ VZDÁLENOST

PŘESUNUTÍ (*displacement*) závisí na síle averzivního podnětu

NAUČENÝ (SEKUNDÁRNÍ) PUD

Brown & Farber – frustrace jako „pudový“ stav vznikající v důsledku vyrušení na cestě k cíli – je funkcí vzdálenosti od cíle a intenzity potřeby

NAUČENÝ (SEKUNDÁRNÍ) PUD

Brown & Farber – **frustrace** jako „pudový“ stav vznikající v důsledku vyrušení na cestě k cíli – je funkcí vzdálenosti od cíle a intenzity potřeby

Miller, Dollard et al. – sekundární pud **frustrace** – dostatečná a nevyhnutná podmínka **agrese**

Alternativní vysvětlení...?

JAK FUNGUJE FRUSTRACE

Amsel – frustrační efekt a anticipační frustrace – **vytrvalost**

Vysvětluje efekt nepravidelného posílení.

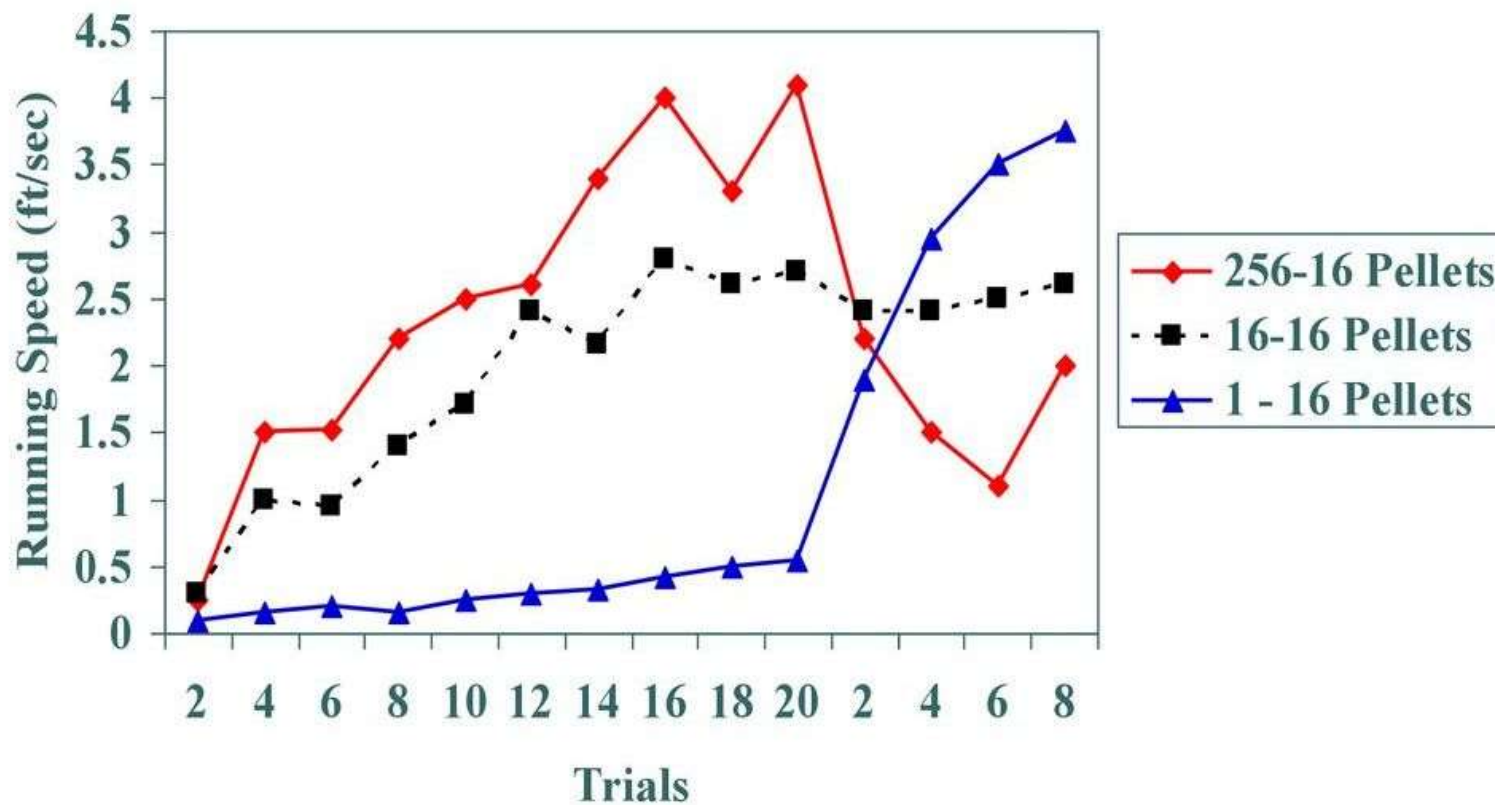

MODIFIKACE PUDOVÉ TEORIE: INCENTIVA VS. PUD

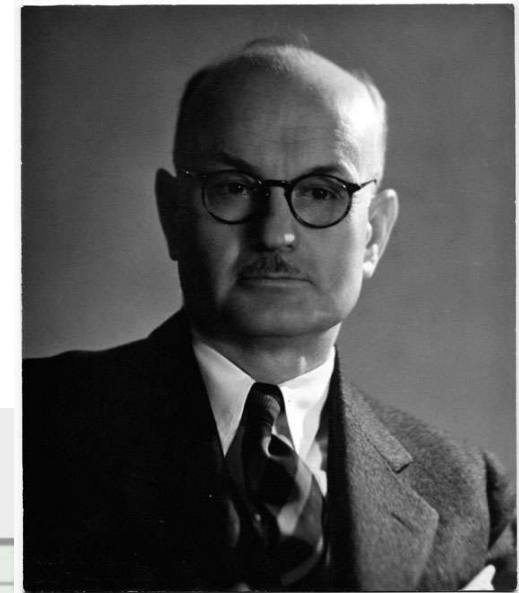
DŮLEŽITOST HISTORIE POSÍLENÍ

Crespi, 1942 – negativní a pozitivní kontrast

DŮLEŽITOST HISTORIE POSÍLENÍ

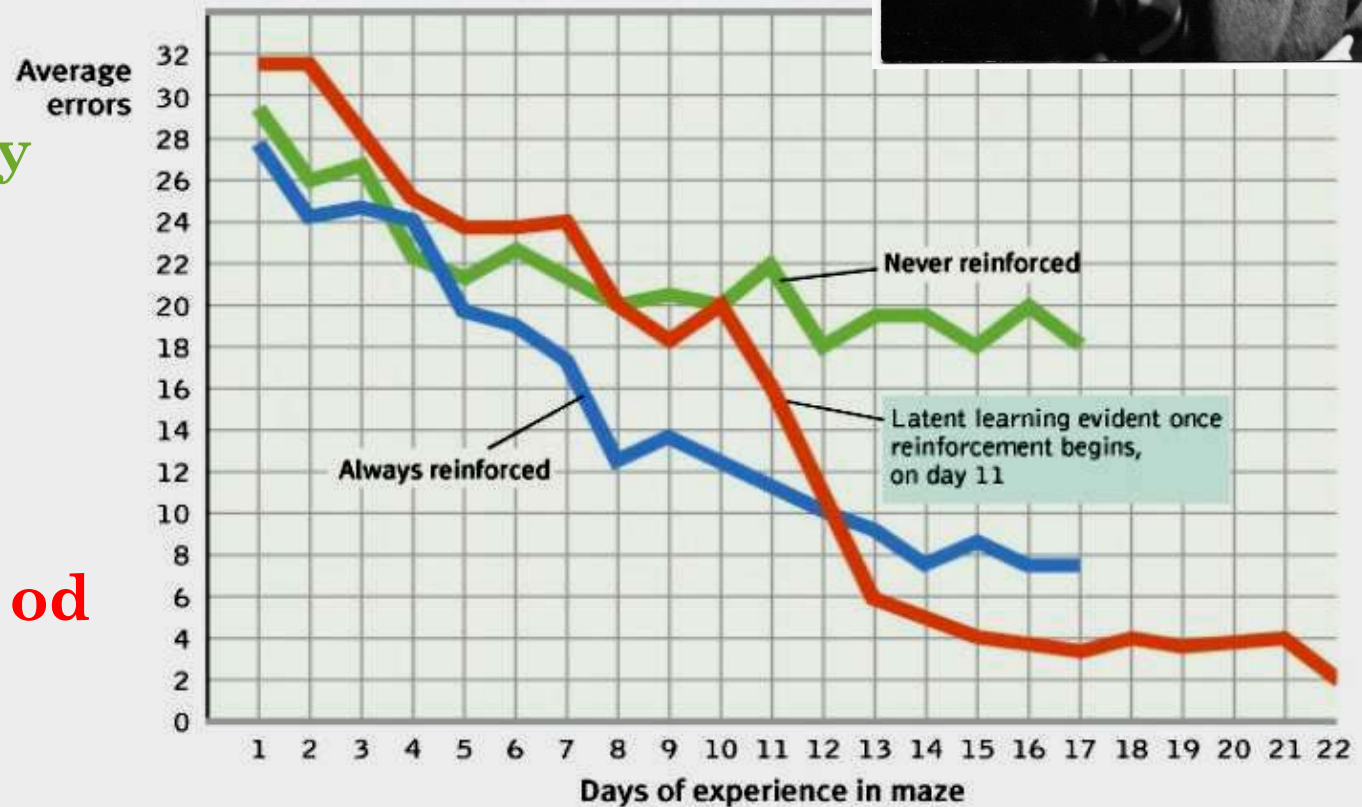
Edward C. Tolman – latentní učení

Bez potravy

Potrava
pokaždé

Potrava až od
10. pokusu

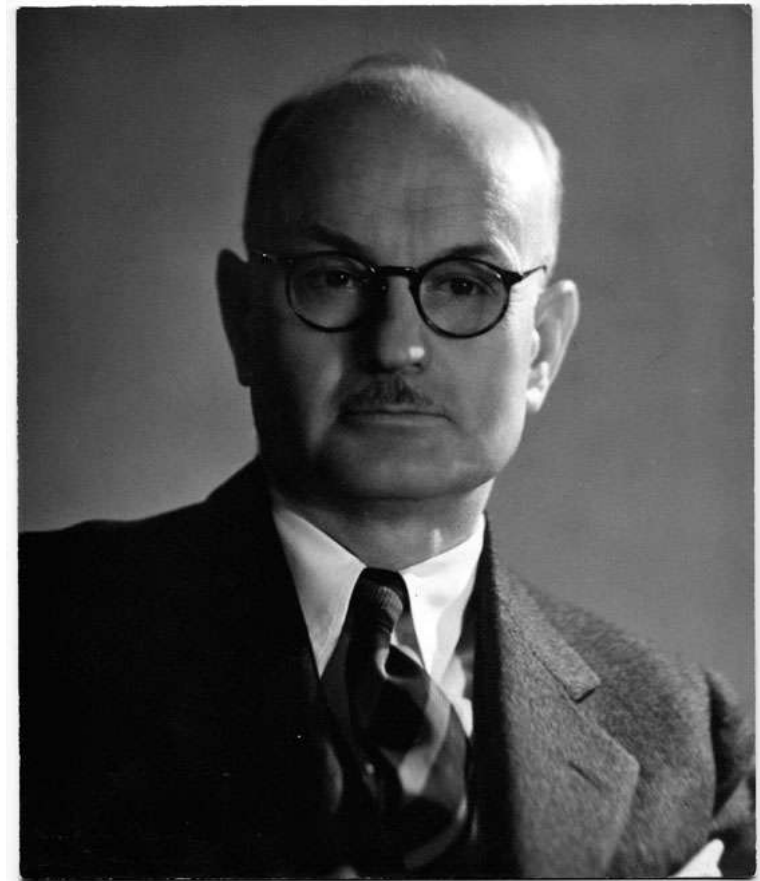

JAK TYTO VÝZKUMY ZPOCHYBŇUJÍ MODEL
H × D ?

CO VYSVĚTLUJE NÁHLÉ ZMĚNY V CHOVÁNÍ?

- **incentiva** = hodnota objektu v prostředí, který je schopen vyvolat motivační reakci; „*očekávaná emoční reakce*“ (Schmalt)

CO NA TO HULL?

Clark L. Hull

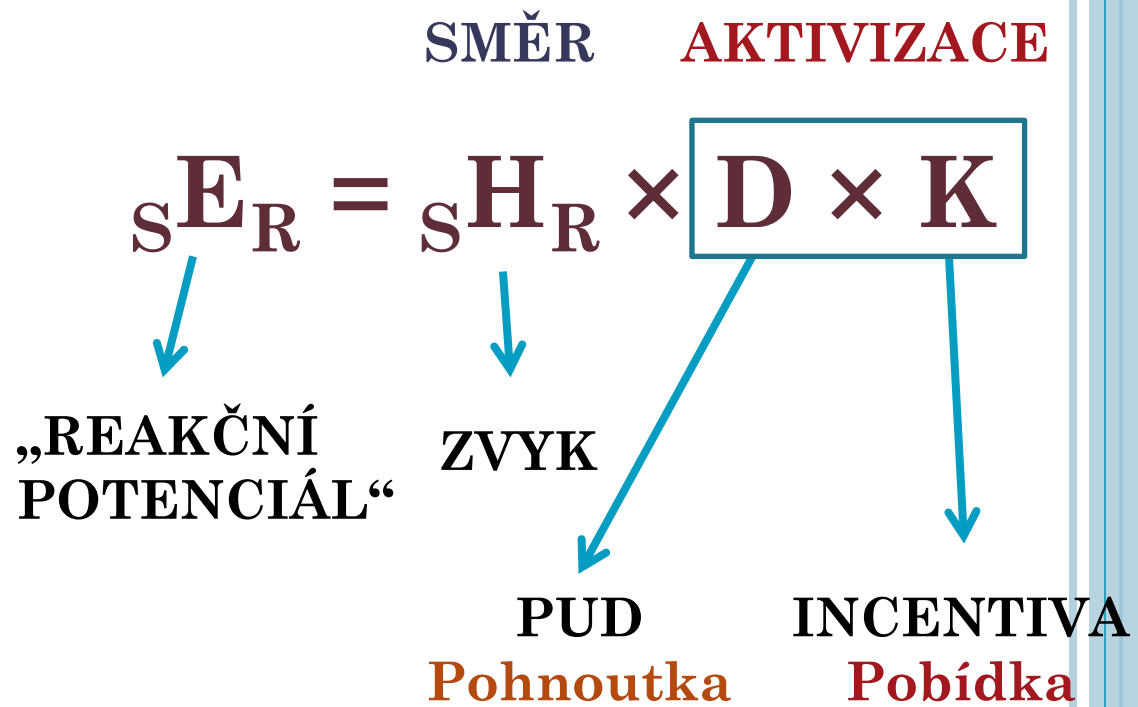
DOBŘÁ, VYHRÁLI
JSTE...

TEORIE REDUKCE PUDU – UPRAVENÁ

Clark L. Hull

H × D × K

JAKÝ JE ROZDÍL MEZI PUDEM A INCENTIVOU?

CO MAJÍ SPOLEČNÉHO?

JAKÝ JE ROZDÍL MEZI ZVYKEM A INCENTIVOU?

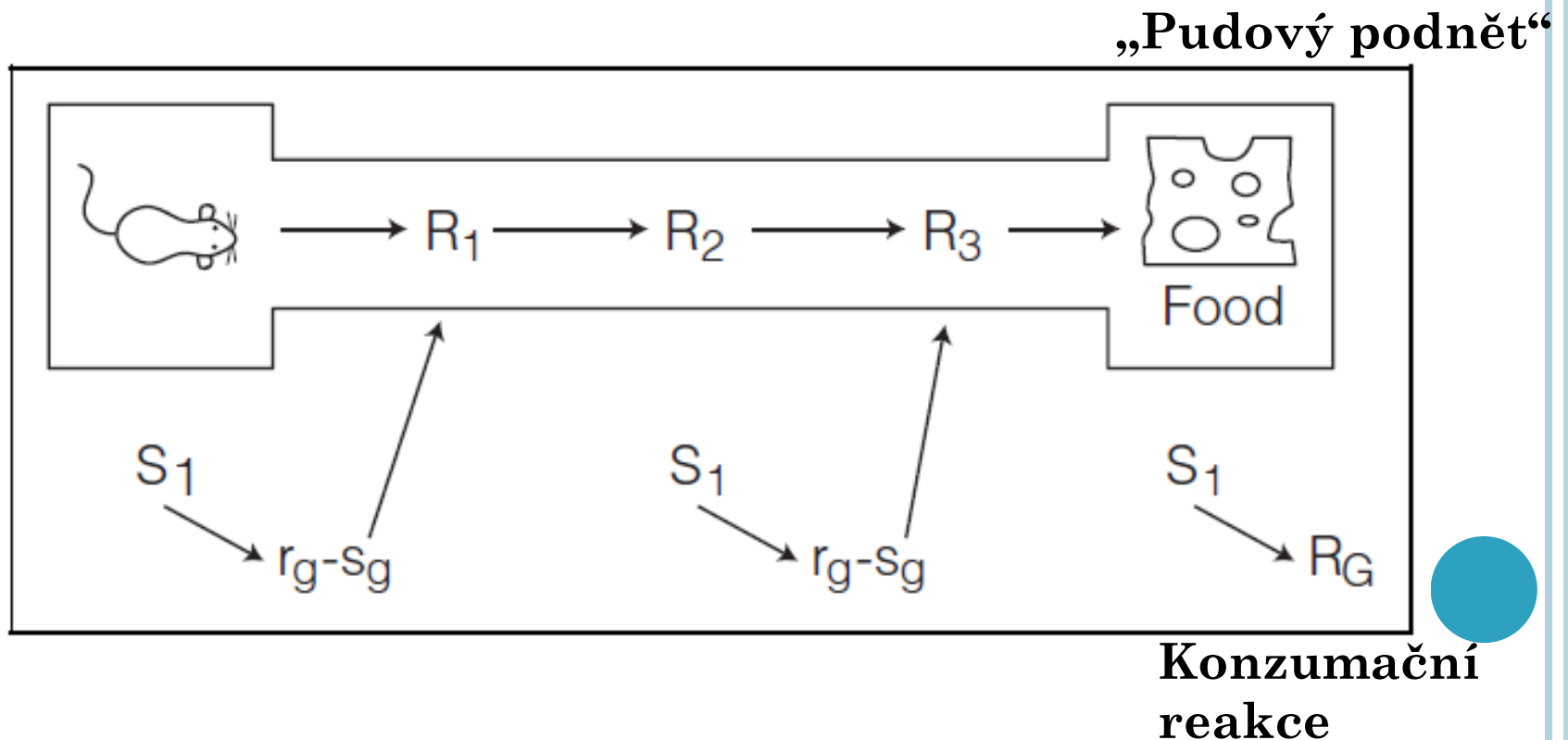
CO MAJÍ SPOLEČNÉHO?

INCENTIVNÍ UČENÍ – RYZE MECHANISTICKÁ KONCEPCE

$r_g - S_g$

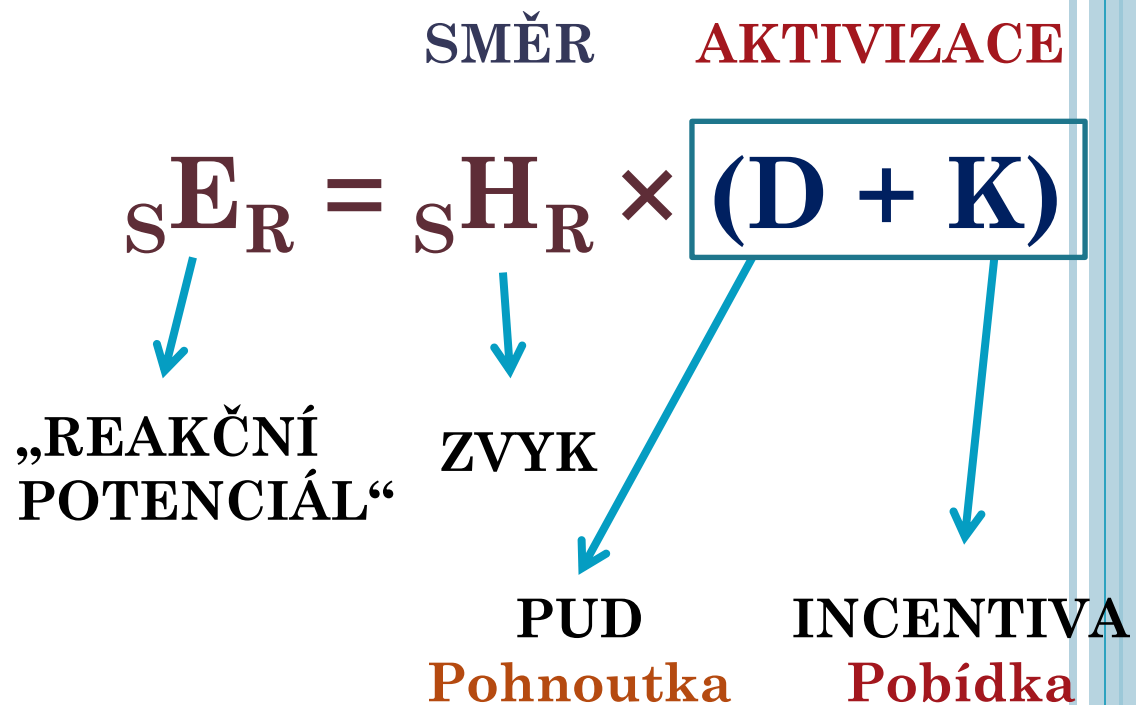
„částečná anticipační (předbíhající) cílová reakce“ (*fractional anticipatory goal response*)

TEORIE REDUKCE PUDU – UPRAVENÁ

Kenneth W. Spence

INCENTIVA A PUD – NÁSOBEK NEBO SOUČET?

$${}_S E_R = {}_S H_R \times D \times K$$

- Jak přitažlivý bude cílový objekt závisí od velikosti potřeby (deprivace)
- D i K musí být alespoň na minimální úrovni

$${}_S E_R = {}_S H_R \times (D + K)$$

- Přitažlivost cíle a velikost deprivace nejsou vzájemně závislé
- Vysoké K kompenzuje nedostatek D a naopak

INCENTIVA A PUD – NÁSOBEK NEBO SOUČET?

JSOU DLOUHODOBÉ ZVYKY POŘÁD ZÁVISLÉ NA POSÍLENÍ?

$$S E_R = S H_R + D + K \quad ???$$

Neal, D. T., Wood, W., Wu, M., & Kurlander, D. (2011). The pull of the past: When do habits persist despite conflict with motives? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(11), 1428-1437.

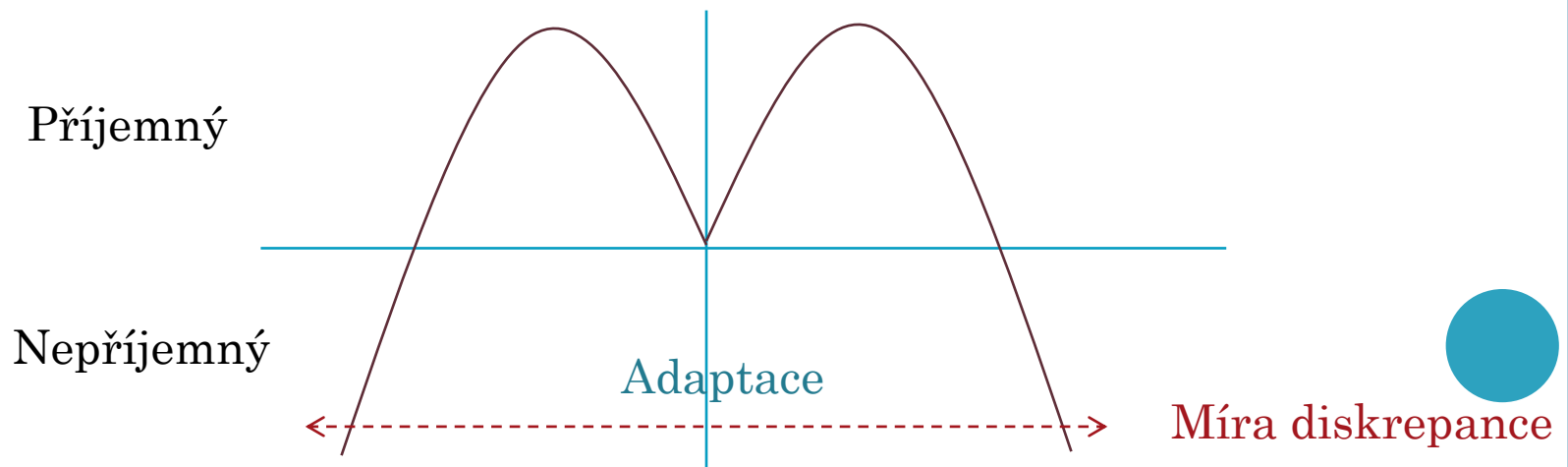
Avni-Babad, D. (2011). Routine and feelings of safety, confidence, and well-being. *British Journal of Psychology*, 102(2), 223-244.

JE PUD TO SAMÉ CO AKTIVACE (*AROUSAL*)?
UMÍ VYSVĚTLIT VŠECHNO CHOVÁNÍ?

AKTIVACE VS. PUD

- Nelineární vs. lineární vztah k výkonu
- Závislost na vnějších podmínkách – experimenty se **senzorickou deprivací** (Bexton et al. a další) – optimální jsou mírné výkyvy od „adaptační úrovně“
- **Explorační chování** – závislé na pobídce nebo pohnoutce?

SMĚREM K „INTERVENUJÍCÍM“ PROMENNÝM

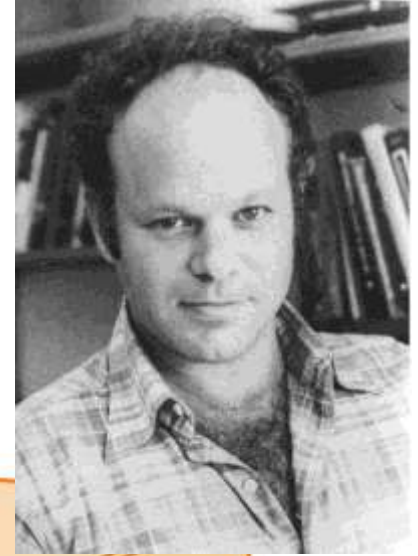
Vynoření kognitivních konstruktů z
asocianistického výzkumu

ZA JAKÝCH OKOLNOSTÍ SE NEUTVOŘÍ S–R...?

NAUČENÁ BEZMOCNOST

M. Seligman – „triadický“ design

CO SE „NAUČIL“ ORGANISMUS VE
STAVU NAUČENÉ BEZMOCNOSTI?

NAUČENÁ BEZMOCNOST

= naučené očekávání, že nebudu schopen kontrolovat, co se stane

NAUČENÁ BEZMOCNOST – DŮSLEDKY

- **Motivační** – pasivita
- **Kognitivní** – „asociační retardace“, neschopnost učit se
- **Somatické** – snížená koordinace, pomalé reagování, submisivita...

Funguje takto deprese...?

NAUČENÁ BEZMOCNOST – DŮSLEDKY

- **Motivační** – pasivita
- **Kognitivní** – „asociační retardace“, neschopnost učit se
- **Somatické** – snížená koordinace, pomalé reagování, submisivita...

CO S TÍM...?

- **POMÁHÁ:** nasilu přinutit k akci
- **POMÁHÁ:** předchozí podmiňování – **pamatujte na Amsela a vytrvalost!!!**

NAUČENÁ BEZMOCNOST – DŮSLEDKY

- **Motivační** – pasivita
- **Kognitivní** – „asociační retardace“, neschopnost učit se
- **Somatické** – snížená koordinace, pomalé reagování, submisivita...

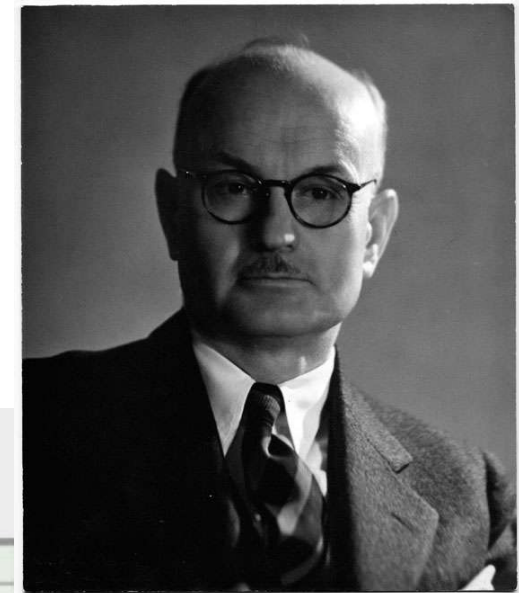
CO S TÍM...?

- **POMÁHÁ**: nasilu přinutit k akci
- **POMÁHÁ**: předchozí podmiňování
- **POMÁHÁ**: čekat, až odezní
- **NEPOMÁHÁ**: odměňovat žádoucí chování / trestat projevy bezmocnosti

ZPÁTKY K EDWARDOVI...

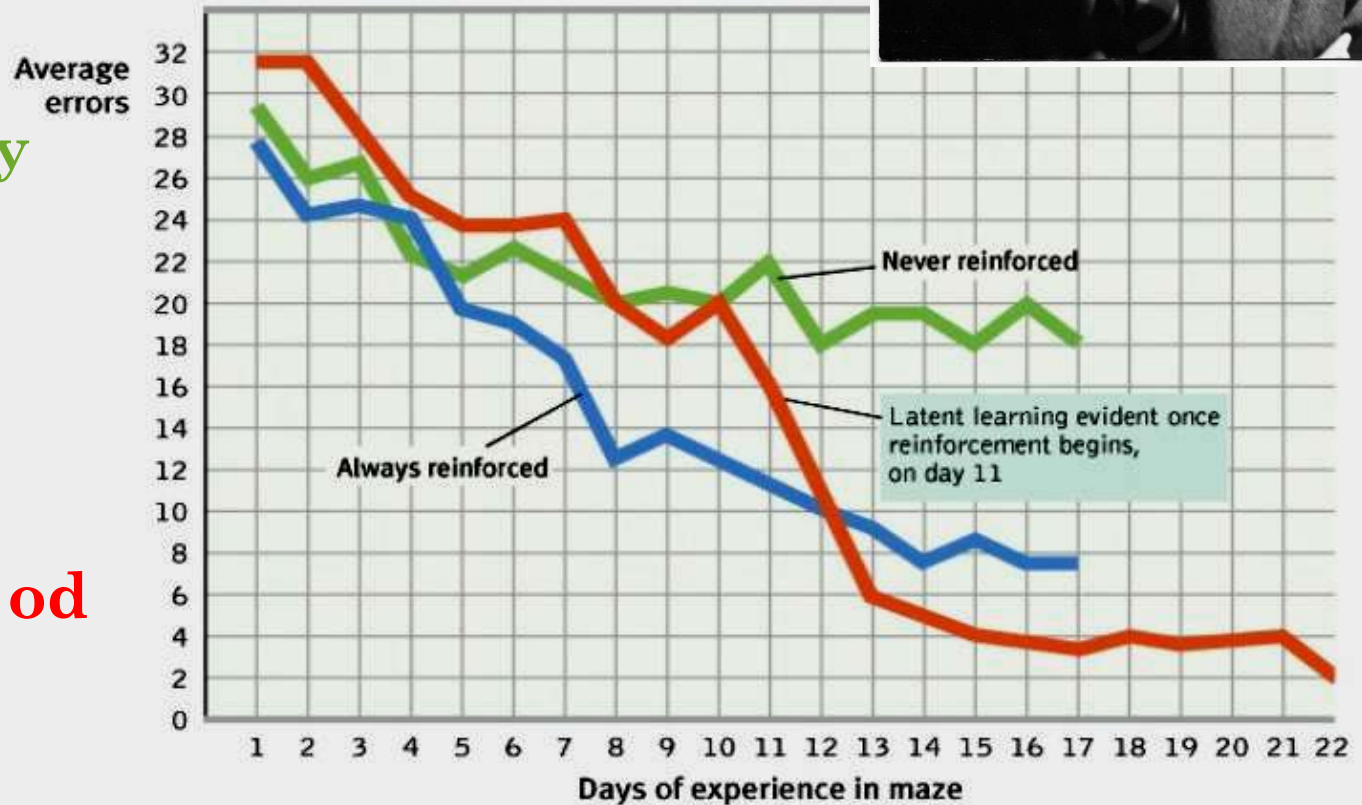
Edward C. Tolman – latentní učení

Bez potravy

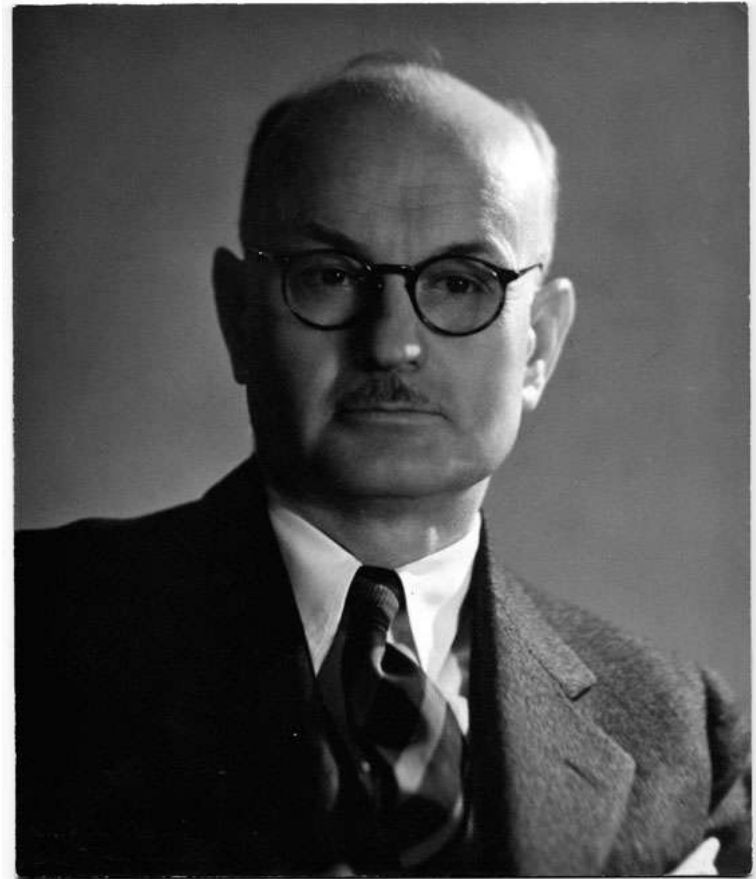
Potrava
pokaždé

Potrava až od
10. pokusu

„INTERVENUJÍCÍ PROMĚNNÉ“

- **kognitivní mapa** = znalosti o vztazích mezi prvky prostředí (stimuly, vodítka)
- **expektance** (*expectancy*) = očekávání, že určité chování povede k pozitivnímu výsledku
- **incentiva** = hodnota objektu v prostředí, který je schopen vyvolat motivační reakci; „očekávaná emoční reakce“ (Schmalt)

KONTINGENCE (NÁVAZNOSTI)

Robert C. Bolles

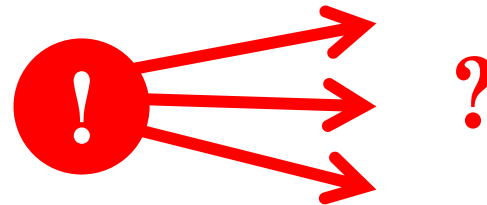
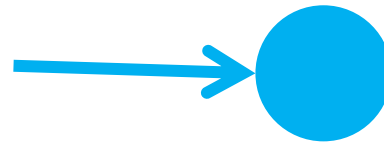
- **S – S*** situace – následek
- **R – S*** chování (reakce) – následek

VÍCE NEŽ MECHANISTICKÉ SPOJENÍ

Orval H. Mowrer –
„expektanční emoce“:

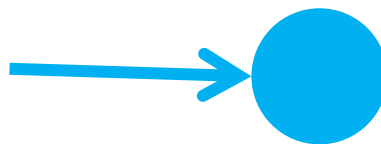
CO JSOU TO ZA EMOCE?

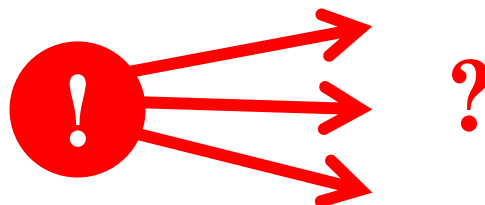
VÍCE NEŽ MECHANISTICKÉ SPOJENÍ

O. H. Mowrer – „expektanční emoce“:

• **Naděje vs. sklamaní**

• **Strach vs. úleva**

LITERATURA:

PŘÍSTUPY NAVAZUJÍCÍ NA KLASICKÉ A INSTRUMENTÁLNÍ PODMIŇOVÁNÍ, TEORII REDUKCE PUDU A INCENTIVNÍ UČENÍ:

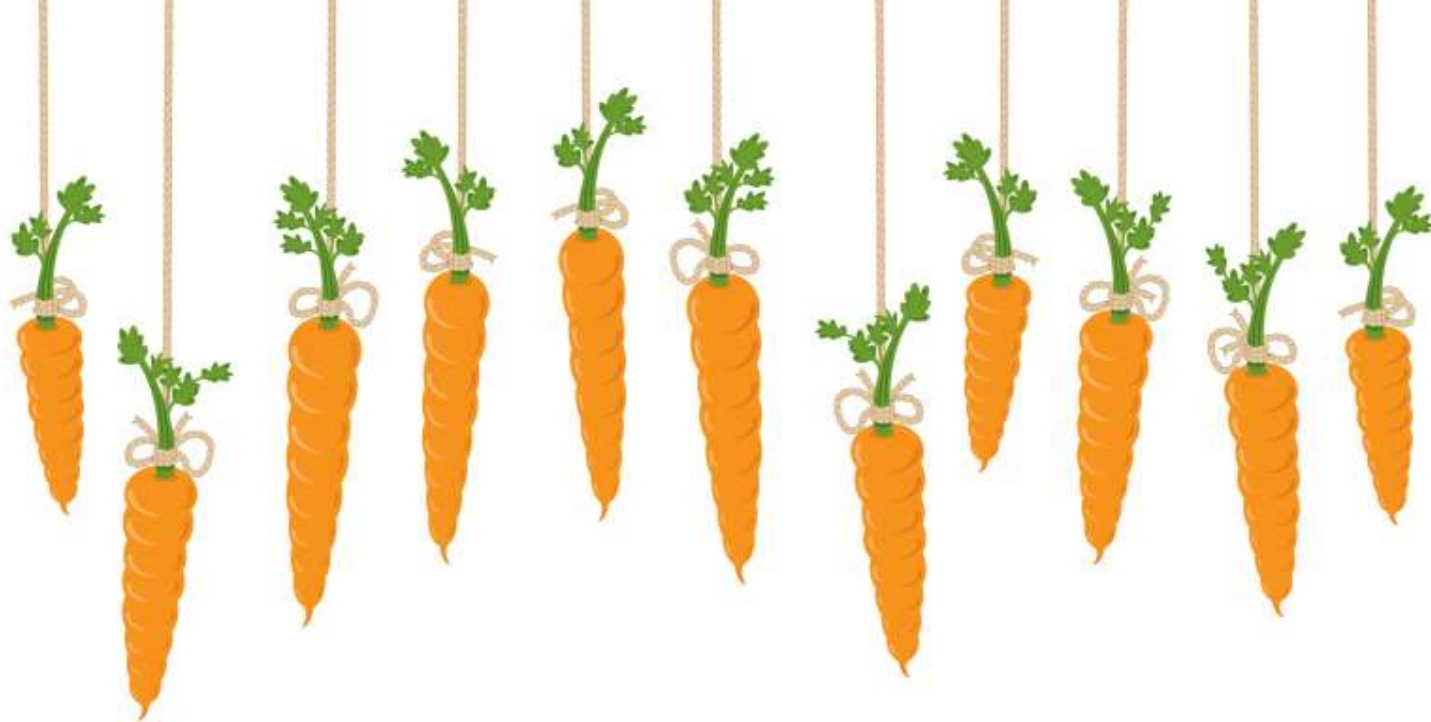
Heckhausen & Heckhausen: Kap. 2, 4

Weiner: Kap. 3

Petri & Govern: Kap. 5, 6

Pár českých pojmů – Madsen: *Teorie motivace*, Hullova teorie, Youngova teorie,
Tolmanova teorie

**DĚKUJI ZA
POZORNOST!**

